

Bedrijfskosten van douaneprocedures: analyse van een verborgen handelsbarrière

Dr. E. Verwaal en Dr. B. Donkers

1 Inleiding

De bedrijfskosten van internationale transacties zijn over het algemeen hoger dan van binnenlandse transacties. Er zijn niet alleen verschillen in belastingen en invoerrechten, er zijn ook hogere transportkosten en extra kosten van het internationaal betalingsverkeer. Bovendien zijn er de kosten die verbonden zijn aan het afhandelen van douaneprocedures. Deze verplichtingen kunnen een belangrijke belemmering zijn voor de internationale handel. Hoewel in de laatste decennia zichtbare handelsbarrières – zoals invoerrechten en importlicentiesystemen – aanzienlijk zijn vermindert, wordt er door internationale ondernemingen in toenemende mate geklaagd over het gebruik van douaneprocedures als een verborgen handelsbarrière (Biederman, 1999).

In een recent onderzoek tonen Obstfeld en Rogoff (2000) aan dat zelfs kleine verschillen in transactiekosten tussen buitenlandse en binnenlandse transacties kunnen resulteren in een voorkeur voor binnenlandse goederen. De voorkeur voor binnenlandse producten wordt bepaald door de interactie tussen de differentiële kosten en de substitutielasticiteit tussen binnenlandse en buitenlandse goederen. Deze elasticiteit wordt over het algemeen redelijk hoog geschat (tussen 5 en 6).

Dr. E. Verwaal is bedrijfseconoom en als docent verbonden aan de Economische Faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij promoveerde aan de Universiteit Leiden op het onderwerp nalevingskosten van internationale transacties.

Dr. B. Donkers is econometrist en als onderzoeker verbonden aan de Economische Faculteit van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij promoveerde aan de Katholieke Universiteit Brabant op het onderwerp subjectieve informatie bij het modelleren van economische beslissingen.

Als gevolg daarvan kunnen zelfs kleine verschillen in transactiekosten grote gevolgen hebben voor de internationale handel. Het model dat zij hebben ontwikkeld, geeft aan dat het effect zelfs toeneemt als het niveau van de transactiekosten stijgt. De kosten van douaneprocedures hebben meer invloed wanneer de transactiekosten in het algemeen hoog zijn, zoals vaak het geval is bij internationale transacties. Daarom spelen de kosten van douaneprocedures een belangrijke rol, ook al zijn deze niet het belangrijkste onderdeel van de internationale transactiekosten.

Indien de kosten van douaneprocedures internationale handelsactiviteiten van ondernemingen beperken, dan heeft dit ingrijpende gevolgen voor ondernemingen en dus voor de economische positie van een land. Internationale handel verhoogt de bezettingsgraad, versnelt de technologische ontwikkeling (Terpstra en Sarathy, 2000; Levy e.a., 1999) en verhoogt de winst en groei van ondernemingen (Roper, 1999).

In dit artikel¹ onderzoeken wij de omvang en determinanten van de kosten van douaneprocedures en het effect van deze kosten op de intensiteit van internationale handelsactiviteiten van ondernemingen. Het onderzoek levert bruikbare informatie op voor ondernemingen en de overheid om de kosten van internationale transacties te verminderen. Wij gebruiken gegevens die zijn verzameld met behulp van een schriftelijke vragenlijst die is voorgelegd aan ondernemingen met internationale handel in Nederland.

In de volgende paragraaf worden de hoofdlijnen van douaneprocedures en de resultaten van eerder onderzoek kort uiteengezet. In paragraaf 3 wordt de methode van gegevensverzameling verantwoord, en in paragraaf 4 worden de kosten van douaneprocedures empirisch geanalyseerd. De resultaten geven aan dat douaneprocedures een substantiële belemmering zijn voor de internationale handel van ondernemingen in Nederland.

Wij vinden ook grote verschillen tussen ondernemingen in de hoogte van de kosten van douaneprocedures. Met name schaalvoordelen van transacties, vereenvoudigde douaneprocedures en het gebruik van informatie- en communicatietechnologie verklaren de verschillen tussen ondernemingen. Opmerkelijk is dat kleine ondernemingen ook in staat zijn relatief lage kosten te realiseren als zij gespecialiseerd zijn in internationale handel. In de laatste paragraaf wordt besproken hoe ondernemingen en overheid het negatieve effect van douaneprocedures tot een minimum kunnen beperken.

2 Douaneprocedures bij in- en uitvoer in de Europese Unie

De douanewetgeving in de Europese Unie (EU) is gecodificeerd in het Communautair Douanewetboek en is van toepassing met de daarbij behorende Toepassingsverordening vanaf 1 januari 1994². Het Communautair Douanewetboek voorziet in algemene regels en procedures, die een consistente uitvoering van de douanewetgeving moeten verzekeren. Het systeem is in hoge mate geconsolideerd in de EU, maar er bestaan nog steeds verschillen tussen de lidstaten in het invullen van aangiften en de toepassing van vereenvoudigde procedures (European Commission, 1997, p. 117). In de douanewetgeving wordt een onderscheid gemaakt tussen normale procedures voor invoer en uitvoer, en de vereenvoudigde procedures.

- *Normale procedures*: Goederen die het douanegebied van de EU binnenkomen, dienen naar een daartoe aangewezen douanekantoor te worden gebracht. Hier moet, met het oog op de inkleding van de goederen, een summier aangifte worden ingediend. Het gaat hier vanzelfsprekend alleen om goederen afkomstig uit landen buiten de EU. Met de introductie van de Gemeenschappelijke Markt in de EU (1993) zijn douaneprocedures niet meer van toepassing op goederen afkomstig van andere lidstaten van de EU. De aangifte voor het brengen van goederen in het vrije verkeer van de EU moet worden gedaan door het inleveren van het standaard EU-douanedocument, het zogenoemde 'Enig Document'. Exemplaren 6, 7 en 8 van dit Enig Document zijn bestemd voor de invoeraangifte. Het Enig Document verzamelt in één set van formulieren de gegevens die nodig zijn voor de douanecontrole van invoer en uitvoer van goederen, maar ook bijvoorbeeld gegevens die worden gebruikt voor fiscale en statistische doeleinden. Als de documentatie in orde is, worden de goederen met de aangever meegegeven. Als nader onderzoek nodig is, worden de goederen onder douanetoezicht gesteld. Bij aangifte

voor uitvoer wordt gebruikgemaakt van Enig Document, exemplaren 1, 2 en 3. Na toestemming tot vertrek dienen de goederen het douanegebied ook werkelijk te verlaten.

- *Vereenvoudigde procedures*: De normale procedure is dat aangifte wordt gedaan per transport. Het is echter ook mogelijk om de douaneprocedure te vereenvoudigen. Dergelijke procedures kunnen de logistieke planning (opslag en vervoer) versimpelen en de administratieve belasting van douaneprocedures verminderen. In Nederland kan bijvoorbeeld 24 uur per dag elektronisch aangifte worden gedaan, ofwel maandelijks. De belangrijkste voorwaarde die aan het gebruik van een vereenvoudigde procedure wordt gesteld, is dat de administratieve organisatie voldoende zekerheid voor controle biedt.

Tot nu toe is weinig onderzoek gedaan naar de omvang van de kosten van douaneprocedures. Een uitzondering is de empirische analyse van Cecchini e.a. (1988)³. Met behulp van een onderzoek onder 500 ondernemingen werden de kosten van douaneprocedures gekwantificeerd binnen Europa voor de introductie van de Europese Gemeenschappelijke Markt. Cecchini e.a. (1988) schatten het totaal van de kosten van douaneprocedures (inclusief de kosten van vertragingen bij grenscontroles) op ongeveer 8 miljard Euro⁴. Dit was gelijk aan 2% van de waarde van grensoverschrijdende transacties in de EU. Uit de resultaten blijkt dat de kosten zeer ongelijk zijn verdeeld tussen ondernemingen. De kosten van douaneprocedures voor ondernemingen met minder dan 250 medewerkers waren 30% tot 45% hoger dan voor ondernemingen met meer dan 250 medewerkers. Hoewel de resultaten van dit onderzoek sterk zijn bekritiseerd als rechtvaardiging voor de Europese Gemeenschappelijke markt (Harris, 1996), geven deze schattingen duidelijk aan dat de kosten van douaneprocedures ongelijk zijn verdeeld en een substantiële last zijn voor ondernemingen.

3 Gegevensverzameling

Met dit onderzoek proberen wij de omvang en determinanten van de kosten van douaneprocedures te bepalen, en het effect van deze kosten op de intensiteit van internationale handelsactiviteiten van ondernemingen. De gegevens zijn verzameld met behulp van een schriftelijke vragenlijst. In totaal werden 2.988 Nederlandse ondernemingen met internationale activiteiten (inclusief logistieke dienstverlening en transacties binnen de EU) benaderd; 642 (21,5%) ondernemingen hebben aan het onderzoek meegewerkt. De respons is getest op representativiteit met betrekking tot de

omvang van de onderneming en de bedrijfsactiviteit. De vergelijking gaf geen significante verschillen aan, behalve dat ondernemingen met meer dan 100 medewerkers een hogere respons hadden dan kleinere ondernemingen.

De vragenlijst die werd gebruikt om de kosten van douaneprocedures in kaart te brengen, is ontwikkeld in samenwerking met accountants, douaneadviseurs en de douanediens. Er werd gevraagd naar de karakteristieken van de onderneming, het informatiesysteem en de internationale transacties. Respondenten hebben in het algemeen moeite om de arbeidstijd van een complex geheel van activiteiten te schatten. De betrouwbaarheid van de schattingen neemt echter aanzienlijk toe als de activiteiten worden gesplitst (zie EIM, 1994). In dit onderzoek werd daarom in detail geïnformeerd naar de activiteiten die nodig zijn om aan de eisen van douaneprocedures te voldoen, zoals het invullen van de aangifte, het verzamelen van de benodigde informatie en documenten en extra vervoertijd of extra kosten voor de specificatie van de administratie en de frequentie van deze activiteiten. Ondernemingen die douaneactiviteiten uitbestedden, werd gevraagd de kosten hiervan op te geven. De tijdmetingen van activiteiten werden vertaald naar monetaire waarden, door het gebruik van het gemiddelde arbeidsloon van administratief personeel. Vervolgens werden de kosten verhoogd met een opslag voor de overheadkosten.

4 Resultaten

Ons onderzoek geeft aan dat de kosten van douaneprocedures gemiddeld 2% zijn van de waarde van invoer- en uitvoertransacties. De standaarddeviatie van deze kosten is 4%. Er bestaan grote verschillen tussen ondernemingen in de hoogte van deze kosten. De mate van specialisatie in internationale handelsactiviteiten kan een belangrijke verklaring zijn voor deze verschillen. Deze specialisatie kan worden uitgedrukt met de internationale handelsintensiteit. De intensiteit wordt berekend door de waarde van invoer- en uitvoertransacties te delen door de totale omzet van de onderneming. Uit ons onderzoek blijkt dat de kosten van ondernemingen met een internationale handelsintensiteit van meer dan 10%, gemiddeld 1% van de waarde van de invoer- en uitvoertransacties zijn. Ondernemingen met een internationale handelsintensiteit van minder dan 10% hebben gemiddeld 5% kosten van douaneprocedures. Dit is dus vijfmaal zo hoog als de kosten van ondernemingen met een handelsintensiteit van meer dan 10%. Specialisatie in internationale handelsactiviteiten lijkt dus in belangrijke mate verbonden te zijn met de hoogte van de kosten van douaneprocedures. In paragraaf 4.1

zullen wij in detail onderzoeken welke factoren de hoogte van de kosten van douaneprocedures bepalen.

4.1 Determinanten van de kosten van douaneprocedures

Wij bepalen de determinanten van de kosten van douaneprocedures door gebruik te maken van een econometrisch model, dat is gebaseerd op een zogenoemde 'log-log'-specificatie. Dit betekent dat de variabelen logaritmisch worden getransformeerd. Deze benadering wordt vaak gebruikt in studies van nalevingkosten van wettelijke verplichtingen (zie bijvoorbeeld Hudson en Godwin (2000) en Blumenthal en Slemrod (1995)). Om de omvang van de onderneming uit te drukken, kunnen verschillende meeteenheden worden gebruikt, zoals het aantal medewerkers, de omzet en het balanstotaal. Wij gebruiken het aantal voltijdse medewerkers, omdat de schaalvoordelen bij nalevingkosten vooral worden veroorzaakt door de specialisatie van het personeel (Sandford e.a., 1981, p. 53). De kosten van douaneprocedures zijn uitgedrukt als percentage van de waarde van internationale transacties. Deze kosten worden gemaakt ter ondersteuning van internationale transacties en moeten daarom aan de waarde van deze transacties worden gerelateerd.

De geschatte resultaten van het econometrisch model zijn weergegeven in tabel 1. De F-waarde van 27 betekent dat de regressievergelijking zeer significant is⁵.

- *Schaalvoordelen*: Schaalvoordelen van transacties worden volgens de transactiekostentheorie bepaald door de frequentie en gemiddelde omvang van transacties (Williamson, 1985). De verklaring is dat transactiekosten lager worden als transacties een grotere omvang hebben en regelmatig worden herhaald. De resultaten laten zien dat een toename van transactieomvang (-frequentie) met 1%, de gemiddelde kosten van douaneprocedures verlaagt met 0,74% (0,57%). De effecten zijn in hoge mate statistisch significant. De waarde van de coëfficiënt van de variabele Omvang onderneming (α_3) is vrijwel nihil. De omvang van de onderneming zelf heeft geen onafhankelijke invloed op de kosten van douaneprocedures. Dit resultaat is op zichzelf niet strijdig met de bevindingen van Cecchini e.a. (1988). Ook in ons onderzoek hebben grote ondernemingen gemiddeld lagere kosten. Kleine ondernemingen kunnen echter eveneens lage kosten realiseren als zij zich specialiseren in internationale activiteiten.

- *Aangiftesfrequentie*: De positieve en significante coëfficiënten van de variabelen Enig Document

Tabel 1: Geschatte resultaten van de determinanten van de kosten van douaneprocedures

Variabelen	Geschatte coëfficiënten	Standaardfout	t-waarden	Significantie	
(Constant)	(α_0)	3,3695	0,8177	4,121	P < 0,01
Log Frequentie transacties	(α_1)	-0,5654	0,0678	-8,337	P < 0,01
Log Gemiddelde omvang	(α_2)	-0,7409	0,0663	-11,168	P < 0,01
Log Omvang onderneming	(α_3)	-0,0041	0,0713	0,058	N.S.
Log Enig Document	(α_4)	0,2775	0,0433	6,416	P < 0,01
Log Procedures	(α_5)	0,2961	0,0417	-7,098	P < 0,01
Log Transporten	(α_6)	0,0921	0,0531	-1,736	P < 0,10
Maandaangifte*	(α_7)	-0,4377	0,2168	-2,019	P < 0,05
Integratie*	(α_8)	-0,5545	0,3075	-1,743	P < 0,10
EDI-afnemers*	(α_9)	0,7403	0,3801	1,948	P < 0,10
EDI-leveranciers*	(α_{10})	-0,6298	0,3587	-1,756	P < 0,10
EDI-douane*	(α_{11})	-0,8469	0,5038	-1,681	P < 0,10
Industrie*	(α_{12})	-0,0720	0,3696	-0,195	N.S.
Handel*	(α_{13})	0,2637	0,3417	0,772	N.S.
Transportratio	(α_{14})	-0,5403	0,2411	-2,241	P < 0,05
Exportratio	(α_{15})	-0,0511	0,2399	-0,213	N.S.
*dummy variabelen					
Model	Aangepaste R ² = 0,74	F = 27	N = 145		

(α_1), Procedures (α_5) en Transporten (α_6) betekenen dat de kosten van douaneprocedures zullen toenemen, met respectievelijk 0,28%, 0,30% en 0,09%, als de waarde van deze variabelen met 1% toeneemt. Het voordeel van het reduceren van de aangiftefrequentie leidt voornamelijk tot reductie van de kosten van de administratieve afhandeling. Het effect van de reductie van de transporttijd is aanzienlijk kleiner. Een verklaring voor dit resultaat is dat de kosten van vertragingen door douaneprocedures niet substantieel zijn, ofwel dat de vertragingen worden ingepland bij de logistieke planning en dat daardoor de kosten gering zijn.

De negatieve en significante waarde van de coëfficiënt Maandaangifte (α_7) betekent dat een maandelijks aangifte de kosten van douaneprocedures vermindert ten opzichte van aangifte per transactie. De kosten van douaneprocedures worden, mits overige omstandigheden gelijk blijven, door de maandaangifte met naar schatting 36% verminderd. Deze resultaten zijn een indicatie dat de maandaangifte een zeer effectief instrument is om de kosten van douaneprocedures te verminderen.

- Informatie- en communicatietechnologie:

De tekens van de geschatte coëfficiënten van de dummy variabele Integratie (α_8) en EDI (Electronic Data Interchange) met Leveranciers (α_{10}) en Douane (α_{11}) betekenen dat ondernemingen, die hun voorraad en financiële administratie integreren en gebruikmaken van EDI met leveranciers en

douane, de kosten van douaneprocedures significant verminderen. De waarde van de coëfficiënt voor EDI-afnemers (α_9) is positief. Dit in tegenstelling tot de voorgaande resultaten. Een verklaring voor dit verschijnsel is dat de verplichtingen van elektronisch factureren bij internationale transacties ingewikkeld en kostbaar zijn (Wille e.a. (2000); Schmidt (1997)). De oorzaak hiervan is dat de voorwaarden voor het toepassen van elektronisch factureren op nationaal niveau zijn geregeld, en daardoor onvoldoende internationaal zijn afgestemd.

- Type bedrijfstak, transactie en transport:

De kleine en niet significante waarden van de coëfficiënten van de variabelen Industrie (α_{12}), Handel (α_{13}) en Exportratio (α_{15}) geven aan dat het type transactie (import of export) of bedrijfsactiviteit geen onafhankelijke invloed heeft op de kosten van douaneprocedures. De variabele Transportratio is de waarde van goederen die niet via andere lidstaten van de EU Nederland bereiken, gedeeld door de totale waarde van internationale transacties. De coëfficiënt van de variabele Transportratio (α_{14}) geeft dus aan dat transporten via andere lidstaten hogere kosten met zich meebrengen dan transporten direct naar Nederland. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de Nederlandse douane relatief efficiënt is. Taal- en cultuurverschillen kunnen ook een rol spelen. Het is echter moeilijk met het principe van een echte

Gemeenschappelijke Markt te verenigen dat de plaats van binnenkomst invloed heeft op de kosten om tot die markt toe te treden.

4.2 Het effect van de kosten van douaneprocedures op internationale handelsactiviteiten van ondernemingen

In de voorgaande paragraaf hebben wij de schaalvoordelen van transacties, de aangiftefrequentie en het gebruik van ICT als voornaamste determinanten van de kosten van douaneprocedures geïdentificeerd. Nu zullen wij nagaan of de kosten van douaneprocedures ook werkelijk effect hebben op de intensiteit van de internationale handelsactiviteiten van ondernemingen. Als de kosten van douaneprocedures de intensiteit van internationale activiteiten van ondernemingen vermindere(n), dan zou deze moeten dalen als de kosten van douaneprocedures toenemen. Wij onderzoeken deze relatie met een semi-log-regressiemodel. Hierbij wordt de afhankelijke variabele Internationale handelsintensiteit verklaard met de *log* van de kosten van douaneprocedures, waarbij rekening wordt gehouden met de omvang van de onderneming en bedrijfsactiviteiten. Ook wordt een interactieterm opgenomen tussen de kosten en de omvang van de onderneming. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat kleine ondernemingen die beschikken over minder middelen, meer last hebben van de kosten van douaneprocedures dan grotere ondernemingen. De resultaten zijn weergegeven in tabel 2.

De F-waarde 8,5 is boven de 99% kritische F-waarde. De regressievergelijking is dus statistisch significant. De coëfficiënt van de variabele Kosten douaneprocedures (α_1) is negatief en significant. Deze kosten onderdrukken dus de intensi-

teit van de internationale handelsactiviteiten van ondernemingen. Aanvankelijk hadden wij ook de kwadratische term opgenomen van de kosten van douaneprocedures, maar deze bleek niet significant. Dit betekent dat het effect van een verandering van de kosten van douaneprocedures op de internationale handelsintensiteit niet toe- of afneemt naarmate deze kosten stijgen. Dit ondersteunt de stelling van Obstfeld en Rogoff (2000) dat zelfs relatief kleine verschillen in differentiële transactiekosten de internationale handelsstromen verminderen.

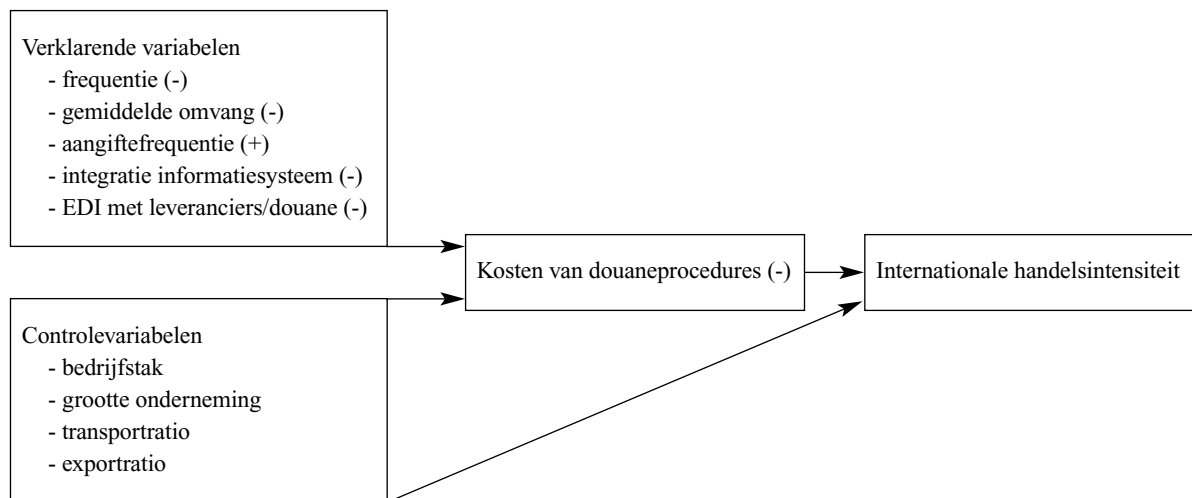
Verder laat tabel 2 zien dat het interactie-effect niet significant is. Dit betekent dat grote en kleinere ondernemingen gelijk benadeeld worden door de kosten van douaneprocedures. Hoewel kleine ondernemingen douaneprocedures als een grotere barrière zien dan grotere ondernemingen (Leonidou, 1995), heeft dit geen invloed op de intensiteit van hun internationale handelsactiviteiten.

5 Conclusies en aanbevelingen

Figuur 1 geeft een samenvatting van de relaties die zijn gevonden in dit onderzoek. Uit de resultaten blijkt dat de kosten van douaneprocedures voornamelijk worden bepaald door schaalvoordelen van transacties (frequentie en gemiddelde omvang), vereenvoudigde douaneprocedures (aangiftefrequentie) en het gebruik van geavanceerde informatie- en communicatietechnologie (integratie van het informatiesysteem en EDI) met uitzondering van EDI met leveranciers. De economische relevantie van de douaneprocedures is aangetoond door het negatieve effect dat deze kosten hebben op de intensiteit van de internationale handelsactiviteiten van ondernemingen. Dit kan verder worden versterkt door dynamische effecten. Roper (1999) laat bijvoorbeeld zien hoe internationale

Tabel 2: Het effect van de kosten van douaneprocedures op de internationale handelsintensiteit van ondernemingen

Variabelen	Geschatte Coëfficiënten	Standaardfout	t-waarden	Significantie	
(Constant)	(α_0)	0,702	0,172	4,081	P < 0,01
Log (kosten douaneprocedures)	(α_1)	-0,027	0,013	-2,062	P < 0,05
Log (omvang onderneming)	(α_2)	-0,108	0,036	-3,033	P < 0,01
Interactie omvang/kosten	(α_3)	-0,004	0,007	-0,634	N.S.
Industrie*	(α_4)	-0,047	0,100	-0,470	N.S.
Handel*	(α_5)	-0,033	0,097	-0,340	N.S.
*dummy variabelen					
Model		Aangepaste R ² = 0,21	F = 8,5	N = 145	

Figuur 1: Verklarend model van de kosten van douaneprocedures en het effect van deze kosten op de internationale handelsintensiteit van ondernemingen

activiteiten een positief effect hebben op de ontwikkeling van de winst en de groei van ondernemingen. Zulke dynamische effecten kunnen de negatieve effecten van de kosten van douaneprocedures aanzienlijk versterken. Een negatief effect op de intensiteit van internationale handelsactiviteiten van ondernemingen blijft bestaan, zelfs bij lage niveaus van deze kosten. De vraag die de resultaten oproepen, is dan ook hoe ondernemingen en de overheid de kosten van douaneprocedures kunnen minimaliseren.

- **Ondernemingsbeleid:** ondernemingen kunnen verschillende maatregelen treffen om de kosten te verminderen:

- 1 Vereenvoudigde procedures: de vergunning voor de maandaangifte in het bijzonder kan de kosten van douaneprocedures aanzienlijk verminderen. De voorwaarden die verbonden zijn aan deze vergunningen kunnen echter een belemmering zijn voor met name kleine ondernemingen (zie verder overheidsbeleid).
- 2 Informatie- en communicatietechnologie: geavanceerde informatie- en communicatietechnologie kunnen de kosten van douaneprocedures aanzienlijk verminderen. Met name de integratie van de bedrijfsadministratie en het gebruik van het EDI kunnen de kosten aanzienlijk terugbrengen. Wel moeten overheden internationaal het beleid voor EDI afstemmen om dit instrument effectief te maken. Dit geldt niet alleen voor de technische standaard (UN/EDIFACT), maar ook voor voorwaarden die bijvoorbeeld worden gesteld aan het elektronisch factureren.
- 3 Uitbesteding: ondernemingen die niet gespecialiseerd zijn in internationale handel kunnen de kosten van douaneprocedures verminderen door

uitbesteding. Gespecialiseerde dienstverleners kunnen op deze wijze de voordelen van schaal, vereenvoudigde procedures en geavanceerde informatie- en communicatietechnologie realiseren. Een nadeel bij uitbesteding is dat specifieke investeringen verloren kunnen gaan als de relatie met de dienstverlener wordt beëindigd.

- **Overheidsbeleid:** douanediensdiensten moeten zich ervan bewust zijn dat zij een onderdeel zijn van complexe internationale logistieke netwerken. De prestatie van deze netwerken wordt bepaald door de zwakste schakel. Zelfs relatief lage kosten van douaneprocedures kunnen de intensiteit van internationale handelsactiviteiten van ondernemingen verminderen. Dit betekent dat ook in landen waar de kosten van douaneprocedures relatief laag zijn, het de moeite waard is om te zoeken naar mogelijkheden om deze kosten verder te verminderen. Douaneautoriteiten kunnen deze kosten verminderen door logistieke en administratieve processen van bedrijven zo min mogelijk te belasten. Met name de vereenvoudigde douaneprocedures en elektronische aangiften blijken effectieve instrumenten te zijn. Een probleem is dat de voorwaarden om een vergunning te verkrijgen over het algemeen eenvoudiger te voldoen zijn door grotere ondernemingen. Dit komt doordat de condities, zoals de specificatie van de administratie en de maatregelen van interne controle, eenvoudiger te voldoen zijn als de onderneming groter is. Het toepassen van deze condities, zonder extra ondersteuning voor kleine ondernemingen, gaat dan ten koste van eerlijke concurrentieverhoudingen.

Dit onderzoek heeft laten zien dat de kosten van douaneprocedures, zelfs in een Verenigd Europa,

aanzienlijk kunnen verschillen. Het laat zich dan ook raden dat deze verschillen nog groter zijn als Europese douanestelsels worden vergeleken met douanestelsels in Azië en Amerika. Ondernemingen klagen in toenemende mate over het gebruik van douaneprocedures als verborgen handelsbarrière. Zeker voor landen waar recessie toeslaat, is de verleiding groot om dit instrument te gebruiken (Biederman, 1999). Ondernemingen missen vaak de middelen of vreezen vergelding, waardoor ze afzien van het indienen van een klacht bij de Wereld Handelsorganisatie. Om het gebruik van douaneprocedures als handelsbelemmering te voorkomen, is systematisch onderzoek naar de kosten van douaneprocedures door een onafhankelijke instantie nodig. Dit onderzoek kan bepalen of douanestelsels efficiënt en niet-discriminerend zijn. Wij stellen vast dat vergelijkend kostenonderzoek van douanestelsels nodig is om de werkelijke invloed van deze verborgen handelsbarrière te bepalen.

De auteurs bedanken de Belastingdienst/Douane, Deloitte en Touche, EVO en NOVAA voor hun ondersteuning bij dit onderzoek en Dr. Hans Bruining, Drs. Peter Verhoef, Ans Verwaal en een anoniem redactielid van MAB voor hun opmerkingen.

LITERATUUR

- Biederman, D., (1999), Foreign Customs Clamp Down, in: *TrafficWorld*, vol. 15, pp. 20.
- Blumenthal, M. en J.B. Slemrod, (1995), The Compliance Cost of Taxing Foreign-Source Income: Its Magnitude, Determinants, and Policy Implications, in: *International Tax and Public Finance*, vol. 2, pp. 37-53.
- Cecchini, P., M. Catinat en A. Jacquemin, (1988), *The European Challenge: 1992*, Wildwood House, Aldershot.
- EIM (Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf), (1994), *Administratieve lasten bedrijven 1993*, Zoetermeer: EIM.
- European Commission, (1988), *The research on the 'Cost of non-Europe'*, Vol. 4, Office for Official Publications of the European Communities, Brussels.
- European Commission, (1997), *Customs and Fiscal Formalities at Frontiers*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Harris, N., (1996), *European Business*, Chatham, MacMillan Business, Kent.
- Hudson, J. en M. Godwin, (2000), The compliance costs of collecting direct tax in the UK: An analysis

of Paye and National Insurance, in: *Journal of Public Economics*, vol. 77, pp. 29-44.

- Levy, B., A. Berry en J.B. Nugent, (1999), *Fulfilling the Export Potential of Small and Medium Firms*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Leonidou, C.L., (1995), Export barriers: non-exporters' perception, in: *International Marketing Review*, vol. 12, pp. 4-25.
- Obstfeld, M. en K. Rogoff, (2000), *The six major puzzles in international macroeconomics: is there a common cause?*, National Bureau of Economic Research, Working Paper 7777.
- Roper, Stephen, (1999), Modelling Small Business Growth and Profitability, in: *Small Business Economics*, vol. 13, pp. 235-252.
- Sandford, C. T., M. Godwin, P.J.W. Hardwick, & M.I. Butterworth, (1981), *Costs and Benefits of VAT*, Heinemann Educational Books, London.
- Schmidt, A., (1997), 'TEDIS II - EDICON: Final report', in: *The EDI Law Review* 4, pp. 5-49.
- Terpstra, V. en R. Sarathy, (2000), *International Marketing*, The Dryden Press, Fort Worth.
- Wille, P., M. Govers en I. Desmeytere, (2000), *VAT aspects of electronic invoicing and e-commerce*, Intersentia, Antwerpen.
- Williamson, O. E., (1985), *The Economic Institutions of Capitalism*, The Free Press, New York.

NOTEN

- 1 Dit artikel is gebaseerd op ERIM Research Memorandum ERS-2001-13-MKT, Customs-related Transaction Costs, Firm Size and International Trade Intensity.
- 2 Richtlijn (EEG), Nr. 2913/92, Publikatieblad EG 1992.
- 3 Zie voor een gedetailleerde versie van dit rapport European Commission (1988).
- 4 De monetaire waarden in het Cecchini Rapport zijn in ECU. Deze waarden zijn omgezet in Euro's.
- 5 De Goldfeld-Quandt-test, Variantie-inflatiefactoren en matrixdecompositieanalyse zijn toegepast om mogelijke problemen met heteroscedasticiteit en multicollineariteit op te sporen. De resultaten gaven geen aanleiding om de aanwezigheid van deze problemen te verwachten.